

Nr 52

Utlåtande i anledning av motioner om förstatligande av läkemedelsindustrin.

I detta utlåtande behandlas i ett sammanhang

A) de likalydande motionerna I: 280 av herrar *Yngve Persson* och *Ove Karlsson* och II: 310 av herr *Hellström m. fl.*, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära utredning

1. om förutsättningar och former för en samhälleligt ägd läkemedelsindustri med en dominerande ställning på den svenska marknaden,

2. med uppgift att bedöma angelägenheten av att kvarvarande privat läkemedelsindustri på längre sikt överförs i samhällets ägo;

B) de likalydande motionerna I: 740 av herr *Werner* och II: 446 av fru *Ryding m. fl.*, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa

dels om en utredning av frågan om läkemedelsindustrins överförande i allmän ägo,

dels att — utan avvaktan på slutförandet av en sådan utredning — en plan utarbetas för fortsatt utvidgning av statlig läkemedelstillverkning.

Sedan förevarande motioner avlämnades har Kungl. Maj:t i propositionen nr 142, vilken hänvisats till statsutskottet, hemställt bl. a. om bemyndigande att godkänna avtal om statens förvärv av aktier i två läkemedelsföretag, nämligen AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB. Förvärven innebär att staten blir innehavare av aktiemajoriteten i vardera företaget. Propositionen jämte i anledning därav väckta motioner behandlas av statsutskottet i dess utlåtande nr 169.

Motionerna

I motionerna I: 280 och II: 310 anföres inledningsvis att flera av de skäl som motiverat en samhällelig produktion av hälso- och sjukvårdstjänster gäller även i fråga om läkemedelsförsörjningen. Konsumenterna saknar valfrihet och förmåga att värdera utnyttjade tjänster, och de har en underlägsen position gentemot läkare m. fl. En effektiv priskonkurrens saknas på läkemedelsområdet, framhålles det; i stället konkurrerar företagen i branschen genom en dyrbar reklaminsats som ofta har lågt informationsvärde. Den aviserade apoteksreformen kommer, anser motionärerna, endast

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 8 saml. Nr 52

delvis att lösa hithörande problem. Forsknings- och produktionsinriktningen inom läkemedelsindustrin säges av tre skäl inte stå i god samklang med det samhälleliga behovet av att läkemedlen effektivt utvecklas. För det första inriktas en stor del av forskningen på en produktutveckling som innebär analys av konkurrenters patenterade produkter och tillförsel av ämnen som ger marginella förbättringar. Härigenom fylls marknaden av en lång rad likartade läkemedel med olika beteckningar och priser, medan resurserna alltför litet inriktas på forskning om vissa viktiga mediciner, t. ex. mot virussjukdomar. För det andra förekommer en samhällsekonomiskt sett omotiverad dubbling av forskningen, i det att olika företag samtidigt kan driva likartade projekt. För det tredje saknar samhället möjligheter att påverka vilka av forskningsresultaten vid statliga medicinska institutioner som kommer att användas för industriell läkemedelsproduktion. För exploatering av sådana forskningsresultat som den privata industrin saknar intresse för behövs enligt motionärernas uppfattning en stor statlig produktionsapparat.

Även i motionerna I: 740 och II: 446 berörs den tillämnade reformen av apoteksväsendet. Ett initiativ i fråga om distributionsledet bör, hävdar motionärerna, följas upp med motsvarande åtgärder i fråga om läkemedelsindustrin. Motionärerna anför vissa data rörande denna industrigrens struktur och konstaterar att ett fåtal storföretag blivit starkt dominerande. Läkemedelsföretagens reklam tas upp också i dessa motioner; med hänvisning till prisrabatteringen på läkemedel säges att allmänheten via statskassan får vara med och betala alltför dryga reklamutgifter. Som exempel på olägenheter förknippade med läkemedelstillverkning genom privatägda företag nämns neurosedynskadorna och vissa utländska läkemedelsfabrikanters obenägenhet att upphöra med tillverkning av preludin och andra medel med narkotisk verkan. Den principiellt riktiga ståndpunkten är, uttalar motionärerna, att det privata vinstintresset kopplas bort från tillverkningen av läkemedel.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Staten bedriver för närvarande tillverkning och forskning inom läkemedelsbranschen vid statens bakteriologiska laboratorium, statens veterinärmedicinska anstalt, militärapoteket och försvarets fabriksverk. Dessa enheter är relativt små.

Koncentrationsutredningen har i september 1969 framlagt branschstudien »Läkemedelsindustrin» (SOU 1969: 36). Undersökningen har avsett främst företagsstrukturen, graden av säljarkoncentration, läkemedelsföretagens resursfördelning och konkurrensmedel, deras vinster och räntabilitet samt en värdering av branschens konkurrensförhållanden och re-

sursallokering från samhällsekonomisk synpunkt. En kort sammanfattning av undersökningens resultat lämnas i inledningen till Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition nr 142 och en längre sammanfattning i Från departement och nämnder 1969 nr 20.

Läkemedelsförsörjningsutredningen har i november 1969 publicerat betänkandet »Läkemedelsförsörjning i samverkan» (SOU 1969:46). Utredningen har haft i uppdrag att framlägga förslag till en ny ordning beträffande detaljhandeln med läkemedel som skulle ge samhället ett ökat grepp om hithörande frågor, att överväga etablering av ett statsägt monopolföretag för grosshandel med läkemedel och att undersöka om från konkurrenssynpunkt en ökad läkemedelstillverkning i allmän regi borde komma till stånd.

Inom ramen för utredningens arbete har enligt särskilt uppdrag förts förhandlingar som lett till en mellan staten och apotekarsocieteten under förutsättning bl. a. av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande träffad överenskommelse rörande avlösning av nuvarande apotekssystem. Överenskommelsen innebär att all apoteksrörelse överförs till ett av staten och apotekarna gemensamt bildat aktiebolag, där staten skall ha aktiemajoriteten. Staten förutsätts genom lagstiftning få ensamrätt från 1971 att driva detaljhandel med läkemedel, vilken ensamrätt skall upplåtas på det nya apoteksbolaget. Staten förvärvar vissa centrala ledningsenheter inom apoteksväsendet, de tillverkningsenheter inom apoteksväsendet som producerar läkemedel under varumärket ACO samt aktiemajoriteten i läkemedelsföretaget Vitrum.

Beträffande grosshandelsledet föreslår läkemedelsförsörjningsutredningen inget statsmonopol. Utredningen betonar emellertid att apoteksbolaget som enda kund kommer att få ett betydande inflytande även över grosshandelsfunktionen, helst som bolaget genom statens förvärv av Vitrum får ett väl fungerande distributionsföretag som dotterbolag.

Utskottet

De föreliggande motionerna överensstämmer däri att i båda fallen begärs dels en utredning på kort sikt om en ökad statlig produktionsinsats inom läkemedelsbranschen, dels en utredning på längre sikt om överförande av den privata läkemedelsindustrin i allmän ägo.

Kungl. Maj:t har nyligen i propositionen nr 142 föreslagit att staten skall förvärva två läkemedelsföretag, AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB. Riksdagens ställningstagande till denna proposition — vilket äger rum på grundval av statsutskottets utlåtande nr 169 — kan sägas utgöra ett ställningstagande också till det första av motionärernas nyss angivna önskemål. Vid bifall till propositionen kan syftet med motio-

nerna i denna del anses ha blivit i väsentlig mån tillgodosett.

Vad gäller motionärernas mera långsiktiga perspektiv vill utskottet anföra följande. Den undersökning rörande läkemedelsindustrin som koncentrationsutredningen framlagt kan utgöra en utgångspunkt för vidare överväganden rörande riktlinjer för läkemedelspolitiken. I propositionen nr 142 redovisas avsikten att en proposition skall föreläggas riksdagen våren 1970 om inrättande av ett statligt apoteksbolag för detaljdistribution av läkemedel. Dessa planer aktualiserar ytterligare överväganden av det slag som nyss nämnts. Därvid torde bl. a. förutsättningarna för en längre gående integration av olika forskningsresurser samt mellan forskning, produktion, information och distribution inom läkemedelsbranschen bli beaktade. Det framstår som angeläget att Kungl. Maj:t kontinuerligt låter följa och värdera resultaten av forsknings- och utvecklingsarbetet inom branschen. I anslutning därtill torde kunna övervägas huruvida ytterligare åtgärder på läkemedelsområdet kan vara önskvärda från samhällets sida för att främja en förbättring av folkhälsan. Någon särskild utredning med syfte att enligt motionärernas intentioner ompröva ägandeförhållandena inom läkemedelsbranschen synes därför för närvarande inte vara motiverad.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet

att riksdagen avslår

a) motionerna I: 280 och II: 310,

b) motionerna I: 740 och II: 446.

Stockholm den 2 december 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Palm (s), Stefanson (fp)*, Åkerlund (m), Nils Theodor Larsson (cp), Lundin (s), Brundin (m) och fru Margit Lundblad (s);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s), Bengtsson i Landskrona (s)*, Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp)*, Fridolfsson i Rödeby (s), Stridsman (cp)* och Hellström (s).

* Ej närvarande vid justeringen.